

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА

УДК: 330.36: [631.11:65.011.4]

ЕКОНОМІЧНА СТІЙКІСТЬ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОСНОВА ЙОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Т. Ю. Білоусько, к.е.н., доцент, Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

В статті уточнено зміст поняття економічної стійкості в динамічних умовах господарювання. Проаналізовано фактори формування економічної стійкості. Визначений взаємозв'язок понять «економічна стійкість» та «конкурентоспроможність» аграрних підприємств.

Ключові слова: економічна стійкість, конкуренція, сільськогосподарське виробництво, аграрне підприємство, конкурентоспроможність.

Постановка проблеми. При встановленні ринкових відносин все більш очевидною стає необхідність якнайшвидшого переходу вітчизняних підприємств на випуск нової конкурентоспроможної продукції. Вирішення цього завдання в умовах глибокої соціально-економічної кризи неможливо без залучення в економіку значних фінансових ресурсів. Недостатність грошових коштів припиняє будь-які спроби розширити і відновити виробництво. Значні за обсягом інвестиції вимагають тривалих термінів кредитування, економічної довіри між підприємствами, інвесторами, банками та державою. На прийняття інвестиційних рішень особливий вплив має надійність партнерів, їх стійке положення на ринку виробників і конкурентів. Тому можна зазначити, що у складній ринкової ситуації в Україні саме від стійкого розвитку підприємств безпосередньо залежить розвиток та підвищення конкурентоспроможності підприємств, регіонів і країни в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним підґрунтям для розгляду сутності поняття «економічна стійкість» та проблем управління стійкістю складних соціально-економічних систем є наукові розробки західних і вітчизняних економістів серед яких Ареф'єва О.В., Городянська Д.М. [5], Бойко В.В. [3], Макаренко П.М. [11], Сокол О.Г. [6], Тубілець І.І. [13], Чіп Л.О. [15] та інші. В роботах Антонюк Л.Л., Круглова М.І., Перцовського Н.І., Піддубної А.І., Піддубного І.О. [16-19] ми простежуємо взаємозв'язок понять «економічна стійкість» та «конкурентоспроможність».

Вважаємо, що об'єктивно необхідним є аналіз теоретичного надбання з питань сутності і чинників забезпечення економічної стійкості сільськогосподарських підприємств з метою більш глибокого розуміння цієї економічної категорії, визначення методів управління економічною стійкістю з метою забезпечення стійких конкурентних переваг та підвищення конкурентоспроможності підприємств.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз поняття «економічна стійкість», її складових та визначення взаємозв'язку між поняттями «економічна стійкість» та «конкурентоспроможність». Важливим вважаємо обґрунтувати підхід

до забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства на основі підвищення його економічної стійкості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Еволюція теорії організації свідчить про те, що приблизно до 1960-х років проблеми організації вирішувалися тільки з погляду закритих систем. Питання ділового середовища, конкуренції, збуту, що виходять за межі внутрішньої організації та визначають зовнішнє для організації середовище, не розглядалися. З розвитком ринку уявлення, що склалися про організацію, змінювалися. Стало очевидним, що внутрішня динаміка організацій формується під впливом зовнішніх подій. Теорія організації починає розглядати її як відкриту систему в єдності всіх складових частин і елементів, що сприймають зміни в зовнішньому середовищі і реагують на них.

Відповідно, вже наприкінці 70-х рр. ХХ ст. в економічній літературі затвердилася ідея про те, що будь-яке підприємство є складною організаційно-економічною відкритою системою, яка для збереження стійкості пристосовується до різноманітного зовнішнього і внутрішнього середовища, і головні причини того, що відбувається в середині цієї системи (підприємства), слід шукати поза нею. Саме підприємство вплинути на природу або прояв зовнішніх чинників не може, а тому має гнучко реагувати на їх вплив і відповідним чином трансформувати внутрішнє середовище з метою самозбереження (виживання) і успішного розвитку [1].

Можна із впевненістю стверджувати, що виробнича сільськогосподарська одиниця є відкритою соціально-економічною системою, яка в процесі свого функціонування змушена відповідати на вплив зовнішнього середовища з метою забезпечення подальшого розвитку. З урахуванням постійних змін зовнішнього середовища просте відтворення сільськогосподарського виробництва має бути базою для руху та розвитку, які, за О. Г. Бодровим, і є необхідною умовою існування економічних об'єктів, до числа яких безумовно відноситься сільськогосподарське підприємство [2]. Кожен суб'єкт господарювання прагне досягти стану кращого, порівняно з існуючим, оскільки пошук призводить до розвитку.

Взагалі в економіці під стійкістю розуміють здатність економічної системи, що зазнала впливу зовнішнього чинника, повернутися в стан рівноваги при використанні всіх можливих засобів [3].

Чинники зовнішнього середовища можна класифікувати за мірою їх впливу на результати роботи підприємства, на прямий (державна, постачальники, конкуренти, споживачі) і непрямий (міжнародний стан, стан економіки в країні, науково-технічний прогрес, політичні й соціально-культурні чинники).

Всі чинники зовнішнього середовища взаємопов'язані, перебувають у постійній зміні та русі, а їх сукупність визначає систему економічних відносин аграрних підприємств з партнерами по підприємницькій діяльності – державою (через закони, політику регулювання економіки АПК, держзакупівлі сільгосппродукції), постачальниками промислової продукції (техніки, паливно-мастильних матеріалів, мінеральних добрив, засобів захисту рослин тощо), споживачами (підприємствами з переробки сільськогосподарської сировини й торгівлі) та іншими контрагентами. Істотне значення у створенні умов ефективного і стійкого економічного розвитку аграрних підприємств має й інша група чинників: міжнародні – через імпорт продовольства, зміну курсів валют, світові ціни на енергоресурси; стан економіки країни – темпи економічного зростання, рівень інфляції і безробіття, доступність кредиту, платоспроможний попит населення тощо, науково-технічний прогрес – інвестування розробок і впровадження у виробництво нової техніки і технологій, зональних систем ведення сільського господарства; зростання населення (рівень освіти, культури, якості життя людей) і стійкість політичної системи. Під безпосереднім впливом названих чинників складаються умови господарсько-економічної діяльності підприємств країни, у тому числі й аграрного сектора, які вони трансформують в ті чи інші показники: рівень продуктивності землі і худоби, продуктивності праці й капіталу, рентабельності або збитковості виробництва.

Чинники внутрішнього середовища сільськогосподарського підприємства можна розділити за основними видами його діяльності: постачальницька – вибір вигідних постачальників матеріально – технічних ресурсів, зміцнення власної технічної бази тощо; виробнича – рівень матеріально-технічної і технологічної бази, організації виробництва, праці і управління, впорядкування системи внутрішньогосподарських економічних відносин та інші чинники, що забезпечують ритмічність виробництва продукції.

Тобто, пріоритетними та більш вагомими функціональними складовими економічної стійкості є саме внутрішні чинники. Тому для оцінки економічної стійкості підприємств доцільно кла-

сифікувати її складові за функціональною ознакою, а саме: фінансова, виробнича, кадрова, маркетингова, інвестиційна та управлінська. Кожна з цих ознак, у свою чергу, є складною системою, яка характеризується системою показників [4].

Так, за рахунок стійкої фінансової складової сільськогосподарське підприємство спроможне вкладати кошти у виробництво нової продукції (надання послуг), освоювати нові ринки збуту, забезпечувати або сприяти забезпеченню маркетингової стійкості сільськогосподарського підприємства, розвивати нові напрями діяльності, підтримувати інвестиційну стійкість і, маючи висококваліфікований персонал, забезпечувати кадрову стійкість підприємства, ефективний процес управління – гарантуючи управлінську стійкість підприємства.

Що стосується кадрової стійкості сільськогосподарського підприємства, то важливість цієї функціональної складової полягає у тому, що від кваліфікації, корпоративної культури і компетенції працівників залежатиме, чи буде конкретний клієнт і надалі замовляти продукцію в обраному підприємстві, чи обере конкурента. Це залежить від: кваліфікованого обслуговування; професіоналізму, чесності, порядності, надійності, оперативності, ініціативності та комунікабельності працівників та кваліфікованих менеджерів.

Важливим об'єктом регулювання є виробнича стійкість сільськогосподарського підприємства. Основними кінцевими цілями у забезпеченні стійкого виробничого процесу є: оптимальний обсяг продажів, якість виготовленої продукції, задоволення споживача, одержання прибутку, зміцнення іміджу сільськогосподарського підприємства, постійний контакт з клієнтами.

Маркетингова складова забезпечує підприємство інформацією про ринок, варіантами ціноутворення, сприяє зміцненню наявних і займається підготовкою нових господарських зв'язків, зміцнює дієвість інших складових, зокрема економічної стійкості підприємства.

Ще одним об'єктом регулювання є інвестиційна стійкість підприємства, заходи із забезпечення якої спрямовані на підвищення обґрунтованості інвестиційних рішень; зростання ефективності інвестиційної діяльності; зниження інвестиційних ризиків; забезпечення необхідного рівня ліквідності балансу підприємства [5].

Деякі автори в процесі економічного та фінансового аналізу підприємства, залежно від співвідношення запасів і джерел їх формування, підрозділяють стійкість на абсолютну, нормальну, а також виділяють нестійкий і кризовий фінансовий стан підприємства [6].

Якщо рівень виробництва в підприємстві високий, застосовуються сучасні засоби виробництва і методи організації та управління персоналом, то вироблювана ними продукція буде конкурентоспроможною і високорентабельною. Проте,

як показує практика, без добре налагодженої збутової і фінансової роботи в умовах ринкових відносин неможливо досягти стабільної економічної рівноваги, що викликає необхідність розвитку маркетингової діяльності, фінансового планування і контролю, а також створення на підприємстві системи управління грошовими потоками. Всі ці заходи дадуть підприємству зберегти й зміцнити економічну стійкість та підвищити конкурентоспроможність підприємства [1].

Таким чином, можна зазначити, що економічна стійкість підприємства – це володіння саморегульованою системою факторів виробничого, фінансового та соціального характеру, здатної незалежно від зовнішніх впливів і внутрішнього стану підприємства, за рахунок взаємної оптимізації внутрішньої структури і внутрішніх зв'язків, забезпечувати стійку фінансову та виробничо-технологічну активність з метою задоволення суспільних і соціальних потреб як колективу даного підприємства, так і суспільства в цілому [7].

Існує багато підходів до визначення економічної стійкості підприємства, яку вчені-економісти розглядають здебільшого через такі характеристики, як:

- стан рівноваги підприємства;
- сукупність взаємопов'язаних і взаємообумовлених структурних складових, об'єднаних однією метою;
- здатність зберігати свою цілісність і створювати передумови для розвитку;
- здатність оптимально використовувати свій потенціал;
- здатність не відхилятися від свого статичного або динамічного стану;
- стан підприємства, при якому зберігається здатність ефективного функціонування і стабільного прогресивного розвитку.

Проаналізуємо окремі думки науковців. Так, А. В. Козаченко [8] розглядає стійкість як основну категорію при вивченні систем, що є їхньою здатністю утримувати себе в заданих параметрах. В. І. Іванов визначає економічну стійкість підприємства як зовнішній прояв внутрішньої структури об'єкта. На його думку, господарюючий суб'єкт як система володіє певною кількістю стійких компонентів, перевищення яких над нестійкими формує рівновагу різного рівня [9]. Ці компоненти є ресурсами підприємства, збалансований стан яких має забезпечити умови економічного зростання в майбутньому. Поєднання елементів забезпечує комбінацію з певними кількісно-якісними характеристиками виробничої системи [10]. Вони одночасно є джерелом комплексної характеристики – надійності, однією з складових якої, разом з конкурентоспроможністю, забезпеченістю інноваційними технологіями, здатністю до адаптації тощо, є й економічна стійкість. В науковій літературі виділяють п'ять складових економічного потенціалу сільськогосподарського підприємства, що

разом створюють матеріальні блага та будуть здатні здійснювати цей процес у майбутньому. Йдеться про земельні, матеріально-технічні, трудові, фінансові та інформаційні ресурси, що класифікуються за характером використання як виробничі. Ці складові формують комплекс основних чинників, які визначають економічну стійкість сільськогосподарського підприємства, тому саме вони є якісною основою процесу сільськогосподарського виробництва, а їх взаємозв'язок і взаємозалежність є джерелом утворення системної властивості – економічної стійкості.

Оскільки сільськогосподарське підприємство функціонуватиме на ринку доти, доки задовольнятиме споживачів продукцією, послугами чи роботами і вони платитимуть за них, то діяльність підприємства можна інтерпретувати як постійний рух грошових потоків. До того ж, фінансові показники характеризують кінцеві результати діяльності суб'єктів господарювання, тому вартісна основа і закладена в розрахунок цілої низки економічних показників.

Так, Анохін С.Н. визначає стійкість «як самофінансування продуктивних, реальних (нефінансових) активів, який поєднується з гарантованою платоспроможністю і наявністю фінансового потенціалу» [11, с.63].

При цьому ігнорується наявність матеріально-технічних, трудових, земельних ресурсів, які в сукупності з фінансовими забезпечують розширене відтворення підприємства. Це є причиною розгляду економічної стійкості з фінансової позиції, згідно з якою виділяють стійкість фінансово-економічну або господарсько-фінансову, обидві з яких ґрунтуються на забезпеченні підприємства власними засобами, здатними забезпечувати безперебійний процес виробництва та реалізації продукції одночасно з процесами оновлення [12].

В залежності від фінансових результатів пропонується наступна класифікація:

- надзвичайно стійкий економічний стан підприємства, що означає абсолютну його платоспроможність, при якій вартість немобільних активів (фінансових і нефінансових) не перевищує вартість власного капіталу;
- абсолютну економічну стійкість, за якої величина власного капіталу достатні для формування необоротних активів і повного формування запасів, а короткострокові зобов'язання можуть бути покриті високоліквідними активами;
- відносно безпечна економічна стійкість підприємства, за якої вартість власного капіталу більше неліквідних фінансових активів, але менша нефінансових активів;
- прийнятна економічна стійкість, за якої величина власного капіталу є достатньою для формування необоротних активів і більшої частини запасів, а всі короткострокові зобов'язання підприємства можуть бути покриті мобільними активами;

- допустима економічна стійкість, за якої величина власного капіталу досить для формування необоротних активів і частини запасів, а всі короткострокові зобов'язання підприємства можуть бути покриті за рахунок усіх поточних активів;

- нестійкий економічний стан підприємства, за якого величина власного капіталу досить тільки для формування необоротних активів підприємства, всі короткострокові зобов'язання можуть бути покриті за рахунок усіх поточних активів;

- кризовий економічний стан підприємства та неспроможність його зміни означає, що величина власного капіталу недостатня для формування необоротних активів підприємства та всі короткострокові зобов'язання можуть бути покриті тільки шляхом продажу частини необоротних активів [13].

Не менш значущою є тривалість періоду збереження вихідного рівня стійкості. У цьому випадку з позиції часу утворення економічну стійкість агропідприємства можна розглядати як:

- ретроспективну, тобто стійкість, сформовану в минулий період часу;

- поточну - утворену за аналізований період;
- прогнозовану, яка розраховується і формується за допомогою техніко-виробничих та управлінських рішень на короткострокову перспективу;

- стратегічну стійкість, що розраховується при довгостроковому плануванні підприємства, здатну забезпечити підприємству не лише стабільне існування, але й подальший розвиток.

- рівень економічної стійкості може мати різні значення з позиції можливої платоспроможності підприємства [11].

З позиції системного підходу загальна стійкість системи забезпечується стійкістю кожного з її компонентів, але водночас стійкість окремих компонентів системи не є абсолютною гарантією досягнення стійкості системою як цілим.

Тому можна зазначити, що у цілому економічна стійкість визначається ефективністю виробничої і комерційної (збутової) діяльності підприємства, оскільки, щоб мати фінансові ресурси для відновлення матеріальних чинників виробництва, а також розширеного відтворення робочої сили, підприємство повинне нарощувати обсяги виробництва, покращувати якість продукції, знижувати її собівартість і утримувати міцні конкурентні позиції на ринку. Тому показники економічної ефективності і стійкості необхідно розділити на дві групи: загальноекономічні та фінансові. Якщо перша група показників характеризує динаміку обсягів виробництва і реалізації продукції, фінансовий результат і продуктивність виробничих чинників, то друга – відображає фінансовий стан підприємства.

Категорію економічної стійкості підприємства пов'язують з його конкурентоспроможністю через

існування зв'язку «підприємство – конкуренти – ринок», інша назва якого «трикутник конкуренції» [14].

Як економічна категорія, конкуренція - це економічна боротьба, суперництво між відокремленими виробниками продукції, робіт, послуг щодо задоволення своїх інтересів, пов'язаних з продажем цієї продукції, виконаних робіт, наданням послуг одним і тим же споживачам. З точки зору теоретичних основ самого явища, конкуренція є проявом об'єктивних процесів у господарській діяльності: зниження витрат виробництва або задоволення потреб споживачів. Сама ж боротьба, суперництво при цьому виступає в якості видимої її частини, предмету розгляду в економічних доктринах.

Закон конкуренції виражає стійку залежність між усіма учасниками процесу виробництва і споживання товарів, їх постійну боротьбу, яка змушує товаровиробників удосконалювати процес виробництва, впроваджувати найновіші досягнення НТП, нові форми організації виробництва, прогресивні системи заробітної плати - тобто все те, що сприяє підвищенню продуктивності праці та якості продукції, уможливує завоювання ринку.

Лише в умовах конкуренції і через конкуренцію можна виявити конкурентоспроможність підприємства.

Для її характеристики використовується поняття порівняльних витрат (Д. Рікардо), порівняльних переваг (Є. Хекшер, Б. Олін), порівняння конкурентних переваг, чинників управління та продуктивності використання ресурсів (М. Портер), конкурентного статусу фірми (І. Ансофф) [15, с.105].

Конкурентоспроможність – це потенціальна або реалізована здатність економічного суб'єкта до функціонування у релевантному зовнішньому середовищі, яка ґрунтується на конкурентних перевагах і відображає його позицію відносно конкурентів [16].

Але існують тлумачення поняття конкурентоспроможності і з позицій економічної та фінансової стійкості. Так, М.І. Круглов вважає, що конкурентоспроможність підприємства є системою економічних категорій, елементами якої є конкурентоспроможність продукції і фінансова конкурентоспроможність. Це економічна категорія, за допомогою якої виявляється перевага даного виробника, по рівню задоволення споживачів продукцією, з урахуванням ефективності фінансово – господарської діяльності [18]. Н.І. Перцовський під конкурентоспроможністю підприємства розуміє можливість ведення ефективної господарської діяльності і її практичної прибуткової реалізації в умовах конкурентного ринку та визначає його як узагальнюючий показник життєвої стійкості підприємства, його вміння ефективно використовувати свій фінансовий, виробничий,

науково-технічний і трудовий потенціали [18].

Ми підтримуємо ці думки і вважаємо, що саме тому конкурентоспроможність сільськогосподарського підприємства слід розглядати як стабільний успіх на ринку, а економічну стійкість – як основний інструмент, основу його досягнення. Економічна стійкість сільськогосподарського підприємства є його властивістю як системи забезпечувати виконання визначеної функції в умовах виробничої факторної мобільності. Економічно стійке сільськогосподарське підприємство має за рахунок наявності власного економічного потенціалу та перспективних можливостей досягати визначених цілей на кожному етапі розвитку.

Висновки з даного дослідження і подальші перспективи у даному напрямку. Сьогоднішні умови функціонування сільськогосподарських підприємств характеризуються залежністю від усіх суб'єктів загальної інфраструктури аграрного ринку. Підприємства постійно співпрацюють

з внутрішнім та зовнішнім середовищем, намагаються посилити своє становище на ринку та послабити положення конкурентів.

У таких умовах їх діяльність неможливо захистити від негативних потрясінь. Тому існує проблема економічної захищеності (стійкості) в умовах негативного впливу зовнішнього середовища, вміння швидко усувати загрози, а також пристосовуватися до умов, що позитивно впливають на діяльність підприємства, використовуючи його можливості. Отже, економічна стійкість є передумовою конкурентоспроможності підприємства.

Забезпечення конкурентоспроможності підприємства на основі його економічної стійкості є надзвичайно важливим та складним завданням, оскільки і економічна стійкість підприємства, і його конкурентоспроможність є узагальнюючими характеристиками підприємства, для опису яких використовується значна кількість чинників зовнішнього та внутрішнього середовища.

Список використаної літератури:

1. Добровольська О.В. Теоретичні основи управління стійкістю аграрних підприємств як економічний процес / О.В.Добровольська // Економіка та держава. – 2006. – № 3. – С. 45-48.
2. Бодров О.Г. Экономическая свобода и устойчивость предприятия /О.Г.Бодров. – Казань: Таглитат; Ин-т упр-я, экон. и права, 2000. – 208 с.
3. Чимшит С.И. Управление потенциалом сложных социально-экономических систем/С.И.Чимшит. – Д.: Монолит, 2008. – 362 с.
4. Ареф'єва О.В. Економічна стійкість підприємства: сутність, складові та заходи з її забезпечення / О.В. Ареф'єва, Д.М. Городинська // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 8. – С. 83-90.
5. Сокол О.Г. Методичні засади проведення моніторингу економічної стійкості сільськогосподарських підприємств / О.Г. Сокол // Агросвіт. – 2009. – № 3. – С. 47-50.
6. Брянцева И.В. Рейтинговая оценка экономической устойчивости строительного предприятия[Текст]/ И.В.Брянцева //Экономика строительства. 2002. - №11. - С.20-27.
7. Харчук Т.В. Характеристика економічної стійкості підприємства та її елементів / Т.В. Харчук // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2011. – № 34. – С. 332-335.
8. Козаченко А.В. Малый бизнес, устойчивость и компенсаторные возможности/ А.В.Козаченко. – К.: Либра, 2003. – 328 с.
9. Іванов В.І. Управління економічною стійкістю промислових підприємств (на прикладі підприємств машинобудівного комплексу): Монографія /В.І.Іванов. – Луганськ : Вид-во СЧУ ім. В. Даля, 2005. – 268 с.
- 10.Макаренко П.М. Показники оцінки економічної стійкості аграрних підприємств/ П.М.Макаренко // Агро-світ.– 2008.– №24. – С. 35–39.
- 11.Анохін С.Н. Методика моделирования экономической устойчивости промышленных предприятий в современных условиях[Текст]/ С.Н. Анохин - Саратов: СГТУ, 2000. - 40с.
- 12.Туболец І.І. Зміст фінансової та економічної стійкості аграрних підприємств / І.І.Анохін // Агро-світ .– 2008.– №19. – С. 18–21.
- 13.Гринькова В.М., Соціально-економічні проблеми інноваційного розвитку підприємств: Монографія./ В.М. Гринькова, О.В. Козирева / - Х.: ВД «ІНЖЕК», 2006. - 192с.
- 14.Чип Л.О. Напрями підвищення економічної стійкості аграрних підприємств /Л.О.Чип// Агросвіт .– 2008.– №23. – С. 46–48.
- 15.Антонюк Л.Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізми реалізації. Монографія./Л.Л.антонюк/ – К.: КНЕУ, 2004. – 275с.
- 16.Піддубний І.О. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства: Навчальний посібник / І.О. Піддубник, А.І. Піддубна /За ред. проф. І.О.Піддубного. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2004. – 264с.
- 17.Круглов М.И. Стратегическое управление компанией: Уч. для вузов / М.И.Круглов/ – М.: Русская Деловая Литература, 1999 – 768 с.
- 18.Перцовский Н.И. Международный маркетинг: Учеб. пособие / Перцовский Н.И., Спиридонов И.А., Барсукова С.В. /Под ред. Н.И.Перцовского - -М.: Высшая школа, 2001 г. – 239 с.

В статтє уточнено содержание понятия экономической устойчивости в динамических условиях хозяйствования. Проанализировано факторы формирования экономической устойчивости. Определена взаимосвязь понятий «экономическая устойчивость» и «конкурентоспособность» аграрных предприятий.

Ключевые слова: экономическая устойчивость, конкуренция, сельскохозяйственное производство, аграрное предприятие, конкурентоспособность.

The article clarifies the essence of the notion of economic stability under the dynamic conditions of management. The factors of formation economic stability have analyzed. Interrelation of notions «economic stability» and «competitiveness» of agrarian enterprises has defined.

Keywords: economic stability, competition, agricultural production, agrarian enterprise, competitiveness.

Дата надходження до редакції: 17.04.2013

Рецензент: д.е.н., професор Олійник Т.І.

УДК 338.984

УПРАВЛІННЯ СТІЙКІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА АПК

К. А. Колосова, аспірант, Луганський національний аграрний університет

Розглянуто питання управління стійкістю діяльності підприємства АПК на основі запровадження системи показників стійкості, що дають змогу проводити систематичний контроль відповідності стану підприємства умовам діяльності в мінливому середовищі та своєчасного реагування на негативні зміни в ньому

Ключові слова: підприємство АПК, діяльність, стійкість, показник стійкості, управління стійкістю

Постановка проблеми. Посилення впливу дестабілізуючих факторів роботи підприємств у сучасному ринковому середовищі ставить перед керівництвом підприємств складні завдання збереження стійкої діяльності, а то й просто збереження працездатності. Непередбачуваність цінових змін набуває особливо загрозливого характеру в галузях переробки сільськогосподарської сировини, вартість якої багато в чому залежить ще й від природних факторів, митних змін, що вносять зрушення в структуру імпорту-експорту

сільськогосподарської продукції, жорсткої конкуренції між виробниками – підприємствами й підприємцями. Так, рентабельність продукції більше ста працюючих в Україні м'ясокомбінатів напряду залежить від вартості живої ваги закуповуваної великої рогатої худоби, балансуючи на мінімальному рівні. Дані стосовно рентабельності досліджуваних м'ясопереробних підприємств, приведені у табл. 1, свідчать про їх критичну позитивну рентабельність у межах декількох відсотків, а то й про збитковість їх діяльності.

Таблиця 1

Показники рентабельності діяльності м'ясопереробних підприємств в Україні у 2007-2011 роках

Підприємство	Рентабельність у % по роках				
	2007	2008	2009	2010	2011
1. ПАТ «Луганський м'ясокомбінат»	7,8	2,9	-1,0	1,0	3,2
2. ПАТ «Краснодонський м'ясокомбінат»	6,4	2,7	-2,0	1,0	-1,5
3. ПрАТ «Перевальський МПЗ»	6,8	2,5	-3,0	2,1	-0,06
4. ПАТ «Мелітопольський м'ясокомбінат»	-9,2	-2,5	-1,5	-1,3	-0,007
5. ПАТ «Богодучівський м'ясокомбінат»	9,1	5,2	0,01	1,6	-0,004

У цілому, за період з 1996 по 2009 роки середня ціна реалізації м'ясної продукції сільським господарством підвищилася з 973,4 до 10362,9 грн. за одну тонну живої ваги худоби й птахів, тобто більше, ніж в 10 разів [1]. Дане зростання закупівельних цін стало основним чинником, який обумовлює рентабельність у сфері переробки м'ясної продукції. У 2011 році вартість продажу становила 43-50 грн. за 1 кілограм, тоді як в 2010-му – у середньому 55 грн. [2]. Відповідно ціна закупівлі сировини в розрахунках за 1 кг живої ваги знизилася з 18 до 15 грн. [3].

У таких умовах управління діяльністю підприємств все менше покладається на функцію планування, одним з принципів якого є реалістичність установлюваних показників, що в даних умовах майже неможливо. Аналіз економічних результатів діяльності підприємства, що проводиться вже по закінченні певного періоду часу, також не може допомогти своєчасно виправити ситуацію, що склалася на ринку закупівлі сировини. На жаль, сучасний менеджмент не має в своєму розпорядженні надійного інструментарію оперативного контролю стану підприємства та своєчасного прийняття рішень щодо захисту його від виникаючих погроз на змінюваному ринку.

Вісник Сумського національного аграрного університету